

Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Εν Γερμαν. περιοδικῷ «Die Schöne Literatur» (φυλλ. τῆς 16 τοῦ Δεκεμβρίου 1905) ὁ κ. Karl Dieterich δημοσιεύει, μετὰ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὴ φιλολογία», τὸ ἀκόλουθον ἔκθερο:

ΠΑΛΑΜΑΣ Κ. Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή

Γράμματα

Ἡ Τρισεύγεννη.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Α. Ὁ Ἀρχαιολόγος.

ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ Δ. Ζωντανὸι καὶ Πεθαμμένοι.

ΨΥΧΑΡΗΣ Γ. Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιά.

Ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ ἔχουμε τρεῖς τόμους, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὴ Λυρικὴ ποίηση (Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή), τὴν κριτικὴν (Γράμματα) καὶ τὸ δράμα (Ἡ Τρισεύγεννη). Ἄν καὶ ὁ Παλαμᾶς καταγίνεται περισσότερο μετὰ τὴν ποίηση νομίζω πὺς αὐτὴ δὲν ἔχει τόση ἀξία στὴν ποιότητα ὥς τε στὴν ποσότητα. Καθὼς δεῖξαμε καὶ ἄλλοτες, ὁ Π. δυνατότερα σκέπτεται καὶ ἀδυνατώτερα μορφώνει, καὶ αὐτὸ τὸ ξαναβλέπουμε στὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» ἢ δυνατὴ σκέψη σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον πνίγει τὴ φόρμα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, ὁ Π. ἂν καὶ τεχνίτης τῆς γλώσσας, δίνει παραπολλὴ λευτεριά στὸ γλωσσικὸν τύπον καὶ ἔτσι χαλνάζει ὅσο καὶ νῆσαι τὸν ποιητικὸν πυρῆνα. Γι' αὐτὸ τὰ καλύτερα ποιήματά του εἶναι κείνα ποὺ γενιοῦνται στὸν κόσμον τῶν σκέψεων μᾶς ποὺ εἶναι καμωμένα σὲ τόσο στενὸν τύπον, ὥστε νὰ μὴν μποροῦνε νὰ τὸν σπᾶσουν. Σὲ πολλὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἐνοχλοῦνε οἱ πολλὲς ἐκφράσεις τοῦ κλασσικοῦ παρελθόντος.

Ἡ λεπτὴ αἰσθητικὴ δύναμις ποὺ ἔχει ὁ Π. καὶ βλάπτει τὴ λυρικὴν του, τὸν βοηθεῖ περισσότερο γιὰ αἰσθητικὸν κριτικόν, καθὼς ἀποδείχνει στὰ «Γράμματα». Εἶναι τὰ πρῶτα δοκιμάσματα τῆς φιλολογικῆς διατριβῆς (Essai) στὴν Ἑλλάδα καὶ περιέχουνε γενικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἰδέαν τῆς Τέχνης καὶ πολὺτιμα βοηθήματα στὴν ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἀποδείχνουν πὺς ὁ συγγραφεὺς κατέχει τὴς ξένες φιλολογίας, πὺς ἔχει λεπτὸν γούστο καὶ πὺς βλέπει μετὰ ματιὰ ὁλοκάθαρη τὴς αἰσθητικῆς βανάγκης τῶν Ἑλλήνων τὰ «Γράμματά» του θάναί μιν μίαν ἡμέραν γιὰ τοὺς πατριώτες του, ὅτι γιὰ μᾶς τὰ «Φιλολογικὰ Γράμματα» τοῦ Lessing, δηλ. μίαν πνευματικὴν ἀπολευτέρωσιν.

Τώρα τελευταία ἄρχισε ὁ Παλαμᾶς νὰ γράφει καὶ δράματα. Στὴν «Τρισεύγεννη» παρασταίνει τὴν τραγικὴν μοῖραν ἑνὸς κοριττοῦ ποὺ πιστεύει στὸν ἑαυτὸν τοῦ πὺς εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὸ στενὸν χωριάτικον κύκλον του. Αὐτὴ ἡ κόρη παντρεύεται ἑνὰν ποὺ ὁ πατέρας του εἶχε ζημιωθεί βαριὰ ἀπὸ τὸν πατέρα της. Ἀπὸ τὴς καταλαλιῆς τοῦ κόσμου, ποὺ τὴς πιστεύει ἐπιτέλους καὶ ὁ ἄντρας της, κύτοχτονεῖ τὸ κορίτσι—καὶ ὅλο τὸ δράμα εἶναι μίαν πικρὴ σάτυρα τῆς πνευματικῆς σκλαβιάς τῆς γυναίκας τοῦ λαοῦ. Τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος εἶναι φυσικώτατα ζυγραφισμένα, οἱ σκηνῆς του δυνατές, ἀλλὰ τὸ κύριον πρόσωπον πολὺ λίγο ξεχωρίζεται· τὸ γνωρίζουμε περισσότερο ἀπὸ τὴς κουβέντες τῶν ἄλλωνων, παρὰ ἀπὸ τὰ δικά του φερσίματα. Γενικὰ καὶ στὸ δράμα αὐτὸ μιλάνε παραπολλὸ τὰ πρόσωπα καὶ ἴσκι ἴσκι σ' ἀκατάλληλους περιστάσεις. Ἴσως ὁ ποιητὴς θὰ πετύχαινε περισσότερο ἂν τὸ ὕλιν αὐτὸ τόπλαθε δῆγμα καὶ ὅχι δράμα, ἀφοῦ μάλιστα μετὰ τὸ «Θάνατον τοῦ Παληκαρίου» μᾶς ἔδωκε τὸ καλύτερον Ρωμαϊκὸν δῆγμα.

Κοινωνικὴ σάτυρα εἶναι καὶ τᾶλλα δύο ἀκό-

λουθα ἔργα, τὸ δῆγμα τοῦ Καρκαβίτσα α' Ὁ Ἀρχαιολόγος, καὶ τὸ δράμα τοῦ Ταγκόπουλου α' Ζωντανὸι καὶ Πεθαμμένοι. Καὶ οἱ δύο τὰ ψέλνουνε γερὰ τῆς ἀνώτερης τάξης γιὰ τὴν ψεύτικη προγονικὰ ἱπποσύνη καὶ τῆς στήνουν ἀπέναντι τὴν γερὴ αὐτοπεποίθησιν καὶ τὴν ἐνεργητικὴν δραστηριότην τοῦ ξεσκαλωμένου ἀπὸ τὴν πρόληψιν Ρωμιοῦ (τοῦ ἐσωτερικὰ λεύτερου). Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ δύο ἔργων συμβολίζουν τὰ διάφορα κοινωνικὰ στρώματα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, τὴν τάξιν ποὺ παραγέρας καὶ τὴν τάξιν ποὺ δουλεύει προκομμένα, πρᾶσταίνουν δηλαδὴ τύπους καὶ ὅχι ἄτομα. Γιὰ τοῦτο μπορεῖ νὰ βλάπτεται ἡ δύναμις καὶ ἡ ζωηρότης τῶν προσώπων, ποὺ δὲ λείπει ἀπὸ τᾶλλα δῆγματα τοῦ Καρκαβίτσα, μᾶς εἶναι μεγαλύτερη ἡ ἀξία τῆς δῆγησης γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ μᾶς φέρνει μπροστὰ στὸν καθρέφτη ὁλόκαιρον τὸν Ἑλληνισμόν μετὰ τὴς καλῆς καὶ μετὰ τὴς καλῆς του ὄψης. Εὐχάριστος εἶναι καὶ ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ οἱ δύο συγγραφῆδες μιλάνε γιὰ τοὺς Βουργάρους, φρονιμώτερα ἀπὸ τοὺς φαφλατάδες πατριώτες τοὺς.

Ἐνῶ ὁ Παλαμᾶς μᾶς ζυγραφίζει στὸ δράμα τοῦ ἑνὸς κοματι ἀπὸ τὴ λαϊκὴν ζωὴν καὶ ὁ Καρκαβίτσα καὶ ὁ Ταγκόπουλος μᾶς παρασταίνουν τὸ γραμματισμένον Ρωμιὸν τῆς μέσης τάξης, μᾶς φέρνει ὁ Ψυχάρης, ποὺ καθέται στὸ Παρίσι, μετὰ τὸν ῥομάντζον τοῦ ὅξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα σὲ μακρινούς τόπους καὶ σ' ἀνθρώπους ποὺ ἀνήκουν περισσότερο στὴ φαντασίαν παρὰ στὴν πραγματικότην, οἱ ὅποιοι ὅμως δεικνύνουν πὺς σχετίζονται κάπως καὶ μ' αὐτήν. Ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια ὁ Ψ. εἶχε γράψῃ, μετὰ τὸ «Ὀνειρον τοῦ Γιαννίρη», τὸ μυθιστόρημα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, καθὼς τὸ λέει ὁ Παλαμᾶς, καὶ δύο δράματα, ποὺ στὸ ἑνὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ ψέλνει γερὰ τῶν Ἀθηναίων λατρευτῶν τοῦ Νίτσε· τώρα, ἀφοῦ μετὰ τὰ δράματα ἱκανοποίησε τὴν δραματικὴν του δραστηριότητα, ἔγραψε τὸν ῥομάντζον α' Ζωὴ καὶ Ἀγάπην στὴ Μοναξιά, βαδίζοντας σ' ἀχνάρια τοῦ παλίου De Foe. Βρίσκοντας ψεύτικα ψυχολογημένον τὸν Ρομπινσῶνα τοῦ Ἑγγλέζου συγγραφεῖ, δημιουργεῖ ἑνὰ δικὸν τοῦ Ρομπινσῶνα μετὰ τὴν καινούριαν ψυχολογίαν καὶ ἀποδείχνει τὰ φροερά ἀποτελέσματα τῆς μοναξιάς ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰν τὴν βαστάξῃ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Ψυχάρης ξεχωρίζει στὴν ζωὴν τοῦ ναυτοῦ, ποὺ τὸν ἀφίστανε οἱ συντρόφοι του στὸ Ἑρμηνόσι, τρεῖς φανέρωσες ἀπελπισίαν στὴν μοναξιά καὶ πέρασμα σ' ἄλλο νησί· ζήσιμο μετὰ ζωῆς καὶ κίντηνος νάποχτηνωθεῖ τέλει· καὶ τελευταία, ὕστερ' ἀπὸ δεκαετιὰ χρόνια, τὸ συναπάντημά του μετὰ τὴν Μυριέλλα, τὴν κόρην ἑνὸς καπετάνιου ναυαγισμένου, τὴν μισοζωώδικον ζωὴν του καὶ τέλος τὴν ἀπολευτέρωσίν του.

Καὶ αὐτὸ τὸν ῥομάντζον ἐνδιαφέρει τοὺς Ρωμιούς, ἀφοῦ ἀποδείχνει μετὰ μοναδικὴν μαστοριά τὸ ἀδύνατον τοῦ ἀπόλυτου ἀτομισμού, ἑνὰ δηλ. ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα κακά τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του.

KARL DIETERICH

Καλὸς καὶ οἱ λιτανεῖς ποὺ γίνονται κάθε τόσο γιὰ τὴν Βλογιά, μᾶς εἶναι καὶ ἀποδείχθηκε ὁλοφάνερως πὺς ὁ Θεὸς προστατεύει μονάχα τοὺς μολυσμένους καὶ ὅχι καὶ τοὺς ἀμολυσμένους, καλὸ θῆκε νὰ γίνῃ καὶ μίαν λιτανεῖαν ποὺ ὁ κόσμος ἀντὶ τοῦ «Κύριου Ἑλέησον» νὰ φωνάζῃ τὸ «Μπολίσταίτε!» Μολυσταίτε!

— Ἐνὰ καλαμπόρι νόστιμον τοῦ ποιητοῦ Λάμπρου Πορφύρα γιὰ τὸν κ. Ἀχρηστο Κραπάνη. Ὁ φοβερός αὐτὸς Ἀαττινσκρτικὸς (κατὰ τὸ Τουρκοκρατικόν) καθέται στὸ Πέντη, καὶ ὁ ποιητὴς Πορφύρας τοῦ εἶπε μίαν ἡμέραν πὺς ἀντὶ Μοῦχρηος Σκαεόλας, προτιμώτερον θάτανε νὰ ὑπογραφότανε Ρεντξολος.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΟΛΙΒΟΥ*

(Μιτυλήνης).

Δ'.

Μία φορά εἶταν ἑνὰς βασιλεῖς καὶ εἶχε τρεῖς γιούς. Σάνε μεγαλώσαν αὐτοὶ τοὺς λέγει ὁ πατέρας των μίαν ἡμέραν. Αἱ, παιδιὰ! Καίρὸς εἶναι νὰ πάτε νὰ βρῆτε τὴν τύχην σας. Τί νὰ κάνουμε, πατέρα, ρώτησαν τὰ παιδιὰ. Πάρετε, λέγει, τίς σαῖτες σας, καὶ ἀμέτε νὰ τίς ρίξετε· καὶ ὅπου πέσουν, ἀπекεῖ θαβγῇ ἡ τύχη σας. Παίρνουν τὰ παιδιὰ τίς σαῖτες των, πηγαίνουν ἀπάνω σ' ἑνὰ ἀλάν, καὶ τίς ρίχνουν. Ἡ μίαν τοῦ πρώτου ἔπεσε ἀπάνω στὸ σπῖτι τοῦ Βεζίρη. Τοῦ δευτέρου σ' ἑνὸς Πασᾶ, καὶ τοῦ τρίτου τοῦ καημένου ἔπεσε μέσ' ἑνὰ χάλασμα ἀπάνω σ' ἑνὰ γάταρον. Πᾶνε τότες καὶ οἱ τρεῖς στὸν πατέρα των καὶ τὰ λέν καταπὺς ἔγιναν. Θὰ πάτε, λέγει, τώρα νὰ πάρετε αὐτῶν τὴς κόρες. Ὁ ἑνὸς τοῦ Βεζίρη, ὁ ἄλλος τοῦ Πασᾶ καὶ ὁ ἄλλος τοῦ γάταρου.

Οἱ δύο πῆγαν νὰ πλῖν μετὰ τὴν χαρά. Ὁ μικρὸς ὅμως καταψοσκοπισμένος, πὺς νὰ πάγῃ μαθὲ νὰ πάρῃ μίαν γάτα. Μὰ ἀφοῦ εἶταν τῆς τύχης του πάλε τί νὰ κάνῃ. Πῆγε μέσα στὸ χάλασμα καὶ καθίσε κοντὰ στὸ γάταρον. Τότε ὁ γάταρος τὸν παίρνει καὶ παγνίζουν μαζί, παγνίζουν ἑνὰ δρόμον μακρὺ, ποὺ τὸν ἐγάζει μπροστὰ σ' ἑνὰ πλάτι. Ὑστερα ἀνοίγει τὴν πόρταν καὶ μπαίνουν μέσα. Ἐκεῖ πλῖν εἶταν σωστὴ παράδεισος. Βλέπει αὐτὸς μπαχτσίδες, χαβούζες, λιουλούδια, ὀντάδες, καμιά σαρανταριά, καὶ ὅλοι καντεπὲ στρωμένοι. Πράματα βασιλικά. Κ' ἐκεῖνοι ποὺ ὄριζαν αὐτὸ τὸ παλάτι εἶταν σαράντα γάτες ἀραδιασμένες ἀπάνω σ' ἐκείνους τοὺς καντεπὲδες. Στέκεται αὐτὸς, τίς βλέπει καλά, καὶ διαλογίζεται τί νὰ κάμῃ. Τί εἶναι μαθὲ τοῦτα, ἔλεγε μέσ' τὸ νοῦ του. Ὅσο γιὰ τὴν ἡσυχίαν του καὶ γιὰ τὸ φαγί του, πολὺ καλλίτερα ἀπ' ὅτι εἶταν καὶ στὴ μάνα του. Μίαν ἡμέραν, ἔστειλε ὁ πατέρας του χαμπάρι πὺς οἱ ἄλλοι δύο τοῦ ἔστειλαν τὸ συνηθισμένον τὸ πουκαμισόβραχον ποὺ στέλνουν δὲ οἱ νύφες, καὶ πὺς ἤθελε καὶ ἀπ' ἐκείνον. Ἐλὰ ὅμως ποὺ ἐκεῖνοι εἶχαν τίς γυναῖκες των καὶ τῆκαναν. Αὐτοῦνοῦ ποῖος μαθὲ νὰ τὰ κάμῃ! Οἱ γάτες; Τίνος νὰ πῇ τὸ μεράκι του! Κάθονταν πλῖν καὶ διαλογίζονταν τί νὰ κάμῃ. Τὸν βλέπει ὁ γάταρος, πηγαίνει καὶ τὸν ρωτᾷ. Τί ἔχεις, γαμπρέ, καὶ κάθῃσαι ἔτσι; Ἀμ' τί νὰ κάμῃ, λέγει. Αὐτὰ καὶ αὐτὰ μετὰ γράφει ὁ πατέρας μου. Τί νὰ κάμῃ τώρα, καὶ τίνος νὰ τὸ πῶ. Ἐνοια σου, τοῦ λέγει, καὶ ὅσο νὰ ξεσαστῇς ἐπὶ νὰ φύγῃς, αὐτὰ θὰ εἶναι χαζίρι. Σηκώνεται αὐτὸς τότε μάνι μάνι, ξεσάζεται, βγαίνει στὴν πόρταν, βλέπει ἑνὰ ἄλογο δεμένον στὸ χαλκὸν ὁλόχρυσον, ἑνὰ χειμῶν καὶ ἑνὰ σεντζαντὲ ἀπάνω κατενφεδέν· καὶ τὸ γκίμι τοῦ ἀλογοῦ μαλαματένιο. Βλέπει καὶ τὸ γάταρον καὶ καθέται ἐκεῖ κοντὰ μ' ἑνὰ ἀμύδαλον στὸ χέρι. Τί ν' αὐτό; τὸν ρωτᾷ τὸ παληκάρι. Νά, λέγει αὐτός, θὰ τὸ πᾶς κανίσι στὸν πατέρα σου. Αὐτὸς πλῖν ἔγεινε ὅλος χολὴ σὰν τὸ εἶδε. Πὺς νὰ πάγῃ μαθὲ κανίσι στὸν πατέρα του ἑνὰ ἀμύδαλον! Δὲ μιλεῖ ὅμως τίποτα. Τὸ παίρνει, καθαλλικεύει καὶ φεύγει. Σὰν πῆγε καὶ κατέβηκε στοῦ πατέρα του τὸ παλάτι, βγῆκαν πλῖν καὶ τὸν προπῆραν ὅλοι τοῦ παλατιοῦ καὶ μπῆκαν καὶ καθῆσαν νὰ τὰ ποῦν καλλίτερα. Σὰν εἶπαν καὶ τὸν ρώτησαν πλῖν γιὰ ὅλα, τὸν ρώτησαν καὶ τί ἔφερε στὸν

*) Σημ. Τὸ λεχτικὸν ἐδῶ κάπως πρὸς γνήσιον τοπικὸν ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραμύθια.

Α. Β.

πατέρα του. Τότε αὐτὸς σηκώνεται κι ἀποχερνά τὸ ἀμύγδαλο, καὶ λέγει. Νά, πατέρα, σοῦφερα κ' ἐγὼ κανίσι αὐτὸ τὰμύγδαλο. Θυμῶναι ὁ πατέρας, τὸ πετᾷ ἀπὸ πίσω του, καὶ φωνάζει. Δὲν ἐντράπηκες, μόνο μέφερες τέτοιο κανίσι, ποῦ ἐγὼ ἔχω χίλια πθάρια γεμῆτα ἀμύγδαλα; Κ' ἕνα σωρὸ πλιά λόγια καὶ καταφρόνια. Ἡ μάνα του δὲ βάσταξε ὁμως, παρὰ σηκώνεται καὶ τὸ παίρνει τὰμύγδαλο καὶ τοῦ λέγει. Ἔννοια σου, γιέ μου. Ἐγὼ γιὰ χατίρι σου θὰ τὸ σπᾶσω νὰ τὸ φάγω. Τὸ παίρνει λοιπὸν, τὸ σπᾷ, καὶ τί νὰ δῇ! Ἄς βγοῦν ἀπὸ μέσα ἐκεῖνα τὰ πουκαμισόδρακο, κ' ἐκεῖνα τὰ πράματα ποῦ θαρροῦσες πῶς βγήκαν ἀπ' τοῦ φειδιοῦ τὸ στόμα. Ὁ πατέρας ζεματίθηκε. Τὰ δέφρια του ζούλεψαν κ' εἶπαν, τί νὰ κάνουμε τώρα ἐμεῖς, γιὰ τὸν τυραννίσουμε αὐτὸν ποῦ μᾶς ἔκανε ἐμᾶς ρεζίλι. μ' αὐτὰ ποῦφερε; Αἶντε, νὰ τοῦ γράψουμε σὰ φύγη πῶς ὁ πατέρας μας θέλει νὰ τοῦ στρώσουμε ἀπὸ ἕναν ἐντῶ. Συφωνοῦν λοιπὸν ἅμα ἔφυγε ὁ ἀδερφός των καὶ τοῦ τὰ γράφουν ἔτσι. Αὐτὸς πάλι ἔπεσε στὴ συλλογὴ. Τί νὰ κάνῃ! Πηγαίνει πάλι ὁ γάταρος καὶ τοῦ λέγει. Τί ἔχεις; Γιατί κάθεσαι συλλογισμένος; Λέγει, αὐτὰ κι αὐτὰ θέλει πάλι ὁ πατέρας μου. Μὴ νοιάζεσαι, γαμπρέ, τοῦ λέγει ὁ γάταρος, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ χαζιρέψω ὅλα ὥστε νὰ πῆς δυό. Σηκώνεται αὐτὸς πάλι, ντύνεται, ξεσάζεται, βγαίνει νὰ φύγῃ, τὸν δίνει ὁ γάταρος ἕνα καρδί, καὶ τοῦ λέγει. Νά αὐτό, νὰ τὸ πάγῃς στὸν πατέρα σου. Τὸ παίρνει αὐτὸς καὶ πηγαίνει ἴσια στὸ παλάτι καὶ τὸν ἀποχερνά. Θυμῶναι πάλι αὐτὸς, κι ἀρχίζει τὰ ἴδια τῆς ἀλλήνης τῆς φορᾶς. Τὸ παίρνει ἡ μάνα του ἡ καημένη, τὸ σπᾷ, καὶ βγαίνουν ἀπὸ μέσα ἐκεῖνα τὰ στρωσίδια τὰ χρυσά, ἐκεῖνα τὰ πράματα τὰ καντεφεδένια, ποῦ θάμπωσαν τὰ μάτια των ὕστερα ἔφυγε αὐτὸς στὸ παλάτι του. Οἱ ἄλλοι διαλογίζονται τί νὰ τὸν κάνουν ἀκόμα. Μιά μέρα τοῦ στέρνουν χαμπάρι πῶς ὁ πατέρας του θὰ κάνῃ χορὸ καὶ τοὺς προσκαλεῖ νὰ πάγουν μετὰ τὴς γυναῖκες των καὶ νὰ πάρῃ κ' ἐκεῖνος τὴς δικῆς του νὰ πάγῃ. Αὐτὸ πλιά εἶταν μαχαίριὰ γιὰ κείνον! Ἐὼς νὰ πάρῃ μαθὲ μίαν ἀράδα γάτες νὰ τίς πάγῃ στὸ χορὸ! Ἀρχινᾷ πλιά τὰ κλάματα, καὶ κλαίγει καὶ δέρνεται. Ὁ γάταρος τρώμαξε σὰν τὸν εἶδε. Τί ἔπαθες, γαμπρέ; τί ἔχεις; καὶ κλαῖς; Ἄχ, λέγει, τί νὰ σοῦ πῶ! Αὐτὰ κι αὐτὰ ζητεῖ ὁ πατέρας μου τώρα. Τί νὰ κάνω; Γι' αὐτό, λέγει, κλαῖς; Ἔννοια σου, ὅλοι θὰ πᾶμε. Σηκώνεται ὁ γάταρος, βγαίνει ὅξω, τὰ χαζιρέβει ὅλα, ὕστερα μπαίνει καὶ τοῦ λέγει. Ἐλα δά, γαμπρέ, νὰ φύγουμε, κ' εἶναι ὅλοι χαζίρι. Βγαίνει τὸ παληκάρι, βλέπει σαράντα ἄλογα ὅλο καντεφέ καὶ χρυσάφι, καὶ τίς σαράντα γάτες καθαλικεμένες καὶ φύλαγαν νὰ ξεκινήσουν. Καβαλλικεύει κι αὐτὸς κι ὁ γάταρος, καὶ φεύγουν. Σὰν πῆγαν ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶδαν, σταυροκοποῦνταν κ' ἔλεγαν. Ὁ γιός μας τρελλάθηκε. Τί εἶναι τοῦτα! Σὰν καθῆσαν δὲ καὶ ξεκουραστήκαν, (τὰ βιολιά ὡς τόσο ἔπαιζαν), τοὺς σήκωσαν δὲ καὶ στὸ χορὸ. Ὁ γαμπρὸς ποῦ τίς ὀριζε ἐκεῖνες ὅλες τίς γάτες κόντεψε νὰ πεθάνῃ ἀπ' τὴ ντροπὴ του. Ὁ γάταρος τὰ κατὰλαβε, πηγαίνει κοντὰ στὴν πρώτη γάτα ποῦ βαστοῦσε τὸ χορὸ, καὶ τῆς λέγει. Βγάλε, κόρη μου, τὸ πελερίνι σου νὰ μὴ δρώσης. Βγάζει αὐτὴ τὴν προβιά της, καὶ πρόβαλε ἄξαφνα μιὰ κοπέλλα ἀπὸ κάτω σὰν τὸ κρῦο τὸ νερό. Πηγαίνει καὶ στὴν ἄλλη τὰ ἴδια. Πηγαίνει καὶ παρακάτω, βγάζει ὀλονὼν τίς προβιές καὶ γίνονται σαράντα κοπέλλες στὸ χορὸ, ποῦ τοὺς παλάθωσαν ὅλους. Βγάζει κι ὁ γάταρος τὴ δική του τὴν προβιά, γίνεται κι αὐτὸς ἕνα παληκάρι σὰν τὸν ἥλιο.

Ὁ πατέρας, ὅσο ἔβλεπε τὴν πρώτη τὴν κοπέλλα, τὴ νύφη του νὰ ποῦμε, τόσο τὸν ἔτρωγε ἕνα καρφί. Λέγει λοιπὸ στὸ γιό του. Ἄκουσε, γιέ μου, νὰ σοῦ πῶ. Αὐτὴ τὴν κοπέλλα θὰ τὴν πάρω ἐγὼ. Τὸ νὰ τὰκούσῃ ὁ γιός παλαβώθηκε. Τί λέγεις, πατέρα; Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Νά ποῦ ἔχεις, λέγει, ὁ πατέρας, ἕνα σουρὸ ἀκόμα ἐσύ. Πάρε ἀπὸ κείνες καμιά. Αὐτὴ θὰ τὴν πάρω ἐγὼ. Δὲ θὰ τὴν πάρῃς, θὰ τὴν πάρω, ἄρχισαν τὰ μαλλώματα καὶ τίς φωνές, μπῆκαν οἱ ἄλλοι στὴ μέση, καὶ λέγουν. Ἄς κάνουμε μιὰ συμφωνία. Νὰ παίξετε χαρτιά, κι' ὅποιος κερδίσῃ, ἐκεῖνος νὰ τὴν πάρῃ. Παίζουν, καὶ κερδίζει ὁ πατέρας. Ἐντὺς λοιπὸν φωνάζει ἕνα φονιά, καὶ δίνει καὶ τὸ γιό του, καὶ τοῦ λέγει. Νὰ τὸν πάγῃς ἀπάνω στὸ βουνό, νὰ τὸν σκοτώσῃς καὶ νὰ μοῦ φέρῃς καὶ σημάδι. Τὸν παίρνει ὁ φονιάς καὶ πηγαίνει, μὰ σ' ὅλο τὸ δρόμο τὸ παληκάρι παρακαλοῦσε τὸ φονιά νὰ μὴν τὸν σκοτώσῃ. Τόσο πλιά ποῦ ὁ φονιάς τὸν λυπήθηκε καὶ δὲν τὸν ἐσκότωσε πρὶν ἔβγαλε μονάχα τὰ μάτια του καὶ τὸν ἄφησε ἐκεῖ κ' ἔφυγε. Πρὶν ὁμως νὰ φύγῃ, βούτηξε τὸ μαντήλι του μέσα στὸ αἷμα, καὶ τὸ πῆγε σημάδι στὸν πατέρα του ὅπως τοῦ εἶχε παραγγεῖλει, καὶ τότε πλιά τὸ πίστεψε αὐτὸς πῶς ὁ γιός του σκοτώθηκε. Ἐκαμε ἕνα παλάτι γυαλένιο, ἔβαλε μέσα τὴ νύφη καὶ μιὰ ἀραπίνα καὶ ζούσαν οἱ τρεῖς τους. Ὁ γιός του, σὰν τοῦ βγαλε τὰ μάτια ὁ φονιάς ἐκεῖνος, καὶ τὸν ἄφηκε ρηχμένο μέσα σὲ μιὰ λαγκάδα, ἔκλαιγε καὶ παρακαλοῦσε τὸ χάρο μέρα νύχτα νὰ τὸν πάρῃ νὰ γλυτώσῃ. Μιά μέρα ἡ Μοῖρα του πλιά τὸν λυπήθηκε καὶ πῆγε καὶ στάθηκε ἀπὸ πάνω του. Ρωτᾷ αὐτὸς ποιὸς εἶναι. Γλύτωσέ με, γιὰ ὄνομα Θεοῦ. Σκότωσέ με νὰ ξεκουραστώ. Ἐγὼ, λέγει ἡ Μοῖρα του, σὲ ἄκουσα ποῦ ἔκλαιγες καὶ ἤρτα νὰ σὲ σώσω. Μόνο πές μου, ποῦ τῆρρῃς αὐτὸς τὰ μάτια σου σὰν τὰ βγαλε; Μέσα στὸν ποταμό, λέγει, ποῦ εἶναι λίγο παρακάτω ἀπὸ μένα. Τότε ἡ Μοῖρα πηγαίνει, τὰ βρίσκει, τὰ πλύνει καλὰ καλὰ με τὰ θάνατο τὸ νερό, κ' ἐκεῖ ποῦ εἶταν μαῦρα ἐγίναν γαλανὰ. Ἐπειτα πηγαίνει καὶ τοῦ τὰ βάζει, καὶ τὸν περεχᾷ καὶ κείνον νερὸ ἀθάνατο, καὶ μετὰ αὐτὸς ξαναεἶδε τὸν κόσμον καὶ δόξασε τὸ Θεό. Ὑστερα, λέγει, ἄς πάγω νὰ δῶ τουλάχιστο τὴ μάνα μου, τί κάνει. Πηγαίνει λοιπὸν στὸ παλάτι, κι' ἅμα τὸν εἶδε ὁ πατέρας του. Τρώμαξε καὶ θάρρεψε πῶς εἶταν ὁ γιός του. Σὰ γύρισε ὁμως καὶ τὸν εἶδε μέσα στὰ μάτια, λέγει. Λάθος ἔχω ἐκεῖνος εἶχε μαῦρα μάτια. Ἀπὸ ποῦ εἶσαι. καλὸ παιδί; Τόνε ρωτᾷ ὁ βασιλεὺς, καὶ γιατί ἤρτες ἐδῶ; Ἦρτα, λέγει, νὰ σοῦ φέρω χαμπάρια ἀπ' τὸν γιό σου. Ποῦ βρίσκεται; ρωτᾷ ὁ βασιλεὺς. Τί νὰ σοῦ πῶ, λέγει, κοιτάται μέσα σὲ μιὰ λαγκάδα, καὶ κλαίγει καὶ παρακαλεῖ μέρα νύχτα νὰ πεθάνῃ νὰ γλυτώσῃ, ἀμ' ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἀκούγει. Ἄχ! λέγει τότε αὐτὸς. Νῆξερές, παιδί μου, τί τραβῶ ἀπὸ τότε ποῦ στείλα νὰ τὸν σκοτώσουν! Ἐλα τουλάχιστο ἐσύ ποῦ τοῦ μοιάζεις νὰ σὲ πάγω μέσα στὸν ἐντῶ του νὰ διαλέξῃς ἕνα σπαθὶ ἀπὸ τὰ δικὰ του, τὸ πιὸ κοφτερό, νὰ με σφάξῃς κ' ἐμένα νὰ γλυτώσω ἀπὸ τοὺς πόνους κι' ἀπ' τὴν ἁμαρτία πῶκανα. Σὰν ἔκουσε αὐτὰ τὸ παιδί ἄρχισε τὰ κλάματα, ἔπεσε μέσ' τὴν ἀγκαλιά του καὶ φώναζε. Πατέρα, ἐγὼ εἶμαι ὁ γιός σου, κ' ἤρτα νὰ δῶ τί γενήκατε. Τὸν ἀγκαλιάζει αὐτὸς, τὸν φιλεῖ, τοῦ ζητᾷ συχώρεση, κι' ἀφοῦ ἔκαμαν αὐτὰ ὅλα, πηγαίνει κι' ἀνοίγει τὸ γυαλένιο τὸ παλάτι, καὶ τὸν παραδίνει στῆς νύφης του τὰ χέρια, καὶ τοὺς ἐφεκται νὰ ζήσουν καὶ νὰ γεράσουν χωρὶς ἄλλη πίκρα. Ἐπειτα πέρτει κάτου καὶ βγαίνει ἡ ψυχὴ του ἐκεῖνος ὁμως ἔζησαν ζωὴ χαρισμένη, καὶ ζοῦν καὶ βασιλεύουν ἀκόμα.

ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ

I

Μιά γύφτισσα μὲ ἄχαρα
μὲ ξέβαφα μαλλιά
θᾶχει γιορτὴ στὸν οὐρανό,
κι' ἄλλοι τῆς ψάλλουν τὸ σκοπὸ
κι' ἄλλοι γοργοὶ πηδᾶνε
καὶ στήνοννε χορὸ
οἱ μαῦροι Ἀτσιγγάνοι.

Ἀκοῦν, κινῶν, φουσομανῶν
ψηλὰ ἀφ' τὴς κορφᾶδες,
ἀνάλαφροι γοργοπατῶν
οἱ μαῦροι Ἀραπάδες—
κι' οἱ Ἀραπάδες ἐρχοῦνται
ἀμύλητοι μουγγοὶ
καὶ γύρωθε στρωνιάζονται
στὴν ἄχαρη γιορτῇ—

Κ' ἕνας Ἰσάκης σκυθρωπὸς
μὲ τοὺς ἀδλοὺς θλιμμένα
τοὺς τραγουδάει ὁ ἄνεμος
τραγουδιὰ ἀγριεμένα—

II

Σιγαλνεύουν μιὰ σιγμὴ
Γύρω οἱ γύφτοι οἱ μουγγοί...
Καὶ πάλι τοὺς ὁ ἄνεμος
μὲ τοὺς ἀδλοὺς θλιμμένα
τοὺς τραγουδάει ἄχαρα
τραγουδιὰ ἀγριεμένα,
καὶ μετὰ γοῦχατὸ
οἱ γύφτοι ἀνταπαντᾶνε
καὶ τὰ βαρεῖα τὰ τοῦμπανα
τριγύρω τῆς βροντᾶνε—
Καὶ σὰ μαλλιά τὰ ξέβαφα
μαλλιά τὰ μολυβένια
ἕνας Ἀράκης γέροντας
μὲ ἄκουρα τὰ γένεια
ὡσὰν καδὶ τὸν οὐρανὸ
ἀναγυρνᾷ καὶ χύνει τῆς
τῆς Γύφτισσας νερό.

III

Κίτω στὴ γῇ
σὲνα δόλοβρεχτο κλαοῖ
ζαφώνει τὸ πουλί...
Καὶ πέρα ποῦ τῆς Γύφτισσας
ὁ μαῦρος ἥσκιος πέφτει
στῆς λίμνης τὸν καθορέφτη,

Σὰ νὰ λογιᾶζῃ, νὰ πονῇ
ἡ καλαμιά στὴν ἄκρια
σταλάζει μέσα στὴ σιγῇ
τὰ θλιβερά τῆς δάκρυα...

ΑΝΘΗ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΣΑ

Ὁκτώθερος τοῦ 1905.

— Ὁ κ. Μιταυτοῦς στὴν κωμικοτραγικὴ διάλεξί τοῦ «Παρνασσού», ὅπου ὁ φιλόσοφος κ. Μυστικοζώης ἔκανε τὰ περίφημα ταχυδαχτυλεργικά του πειράματα, εἶπε πῶς ἔβρεθον καὶ μερικοὶ ἄλλοι τέτοιο σοφοὶ μπορούμε νὰ κάνουμε κ' ἐμεῖς τὴν Ἀκαδημίαν μας, ἂν ὀχι τῶν Ἀθηνάων, τουλάχιστο τῶν Πολυδίων.

— Ἡ Ἀκαδημία αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ κι ἀπὸ τώρα ἀφοῦ οἱ Πολύδιοι στὴ χώρα μας μετριοῦνται μὲ τὸ σωρὸ, κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι δὲ κι ὁ κ. Μιταυτοῦς.

— Γιὰ τὴν πολύκροτη αὐτὴ μαγαποντοδιάλεξιν ἔξοχα τὰ εἶπε ὁ Κοντυλάκης στὸ «Ἐμπρόσ» τῆς Τετάρτης. Τὸ χρονογράφημά του γιὰ τὸν κ. Πολύδιο Μυστικοζώην ἔβλεπε ὅ,τι κι ἂν πείτε.